

[Methodology for the development of coherent speech for junior pupils: Methodical recommendations for students of pedagogical and pedagogical schools]. Kyiv. PHMK.

8. *Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia* (2017). [New Ukrainian School: Teacher Advice]. K. : TOV «Vydavnychi dim «Pleiady» <http://nus.org.ua/>

9. Osadchenko, I. I. (2004). *Metodyka roboty nad skladanniam kazok*. [Method of work on making tales]. K. : Obdarovana dytyna.

10. Paluza, V. (2002). *Charivnyi svit ukrainskoho slova na kozhnomu urotsi*. [The magic world of the Ukrainian word in every lesson]. K. : Pochatkova shkola.

11. Savchenko, O. Ya. (2003). *Rozvytok Sukhomlynistyky za desiat rokiv*. [The development of Sukhomlynistics for ten years]. Kirovohrad, RVTs KDPU.

12. Sukhomlynska, O. V. (1993). *Biohrafia V. O. Sukhomlynskoho u svitli naukovoho analizu*. [Biography of V.O. Sukhomlynsky in the light of scientific analysis]. K. : Ridna shkola.

13. Sukhomlynskyi, V. O. (1977). *Vybrani tvory: V 5-ty t.* [Selected Works: In 5 V.]. K. : Radianska shkola.

14. Sukhomlynskyi, V. O. (1977). *Vybrani tvory: V 5-ty t.* [Selected Works: In 5 V.]. Kyiv. Radianska shkola.

16. Sukhomlynskyi, V. O. (1977). *Vybrani tvory: V 5-ty t.* [Selected Works: In 5 V.]. Kyiv. Radianska shkola.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КІНДЕЙ Леся Григорівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми розвитку сучасної української мови й методики викладання української мови в початковій, середній та вищій школах.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KINDEY Lesya Grigorivna – Candidate of Philological Sciences, assistant professor of the Department of Methodology of Preschool and Elementary School Education (Volodymyr Vynnychenko Centralukrainian Pedagogical University).

Circle of scientific interests: problems of development of modern Ukrainian language and methods of teaching Ukrainian in primary, secondary and higher schools.

Дата надходження рукопису 17. 08. 2018 р.

Рецензент – д.п.н., професор С. І. Шандрук

УДК 37.015.31:81

ГОРСЬКА Олена Олександрівна –

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

e-mail: ogorska@kspu.kr.ua

РІДНА МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Соціально-політичні реалії сьогодення нашої країни з усією гостротою виявили прорахунки і недоліки в системі патріотичного виховання молоді. Досвід попередніх років підтвердив, що заклики і гасла не спроможні викликати патріотичні почуття у населення країни, сформувати їх національну свідомість. Ігнорування надбань і традицій вітчизняної педагогічної спадщини і захопленість «інноваціями» призводить до втрати найцінніших ідей, які потребують не лише глибокого вивчення й аналізу, але й подальшого розвитку, поглиблення, вдосконалення.

Оскільки від патріотичного налаштування населення залежить майбутнє країни, актуальності набуває проблема формування патріотизму ще з дитячих років, виховання у наступних поколінь усвідомлення своєї приналежності до українського народу як носія

його традицій і культури, формування відчуття шани та гордості за своє, українське. Тож, система підготовки до життя майбутніх громадян у сучасних закладах освіти, що регламентується Державним стандартом початкової освіти освітньої галузі «Мови і літератури» [1, с.9] та Програмовими вимогами з Української мови [2, с.3, 10] спрямовується, перш за все, на оволодіння українською мовою як державною, яка виступає засобом спілкування, пізнання світу, одержання нової інформації, розвитку інтелектуальних здібностей учнів, а також, на соціально-культурний розвиток особистості та підготовку молодших школярів до життєдіяльності в українському соціумі, що передбачає усвідомлення значення державної мови та виховання почуття патріотизму.

Звернення до педагогічної скарбниці В. О. Сухомлинського ще не раз доводить актуальність проблеми оволодіння рідною українською мовою у виховному,

дидактичному та методичному аспектах. Серед широкого кола засобів патріотичного виховання, визначених Василем Олександровичем, одним із дійових, він називає рідну мову: «Найважливішим засобом впливу на дитину, облагороджування її почуттів, душі, думок, переживань є краса і велич, сила і виразність рідного слова. Роль цього засобу в початковій школі, де кожна зустріч з новим явищем навколишнього світу пробуджує в серцях дітей почуття захоплення, неможливо переоцінити» [3, с. 202].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що питання виховання патріотизму залишаються актуальними і докладно висвітлені в дослідженнях сучасних науковців О. Вишневського, О. Губко, П. Кононенко, В. Матящук, В. Постоного, К. Чорної та ін. Проблема патріотичного виховання молодших школярів з'ясовується у дисертаційних дослідженнях М. Качур, О. Коркішко, М. Павленко.

Вивчення наукової спадщини В. О. Сухомлинського, здійсненої М. Антонцем, І. Бехом, В. Бондарем, І. Зязюном, В. Кузем, М. Сметанським, М. Стельмаховичем, О. В. Сухомлинською та іншими, розкриває різноманітні аспекти цілісної системи виховання, у якій формування патріотизму та вивчення рідної мови посідають центральне місце. Окремі аспекти педагогічного доробку В. О. Сухомлинського розглядалися у роботах Г. Ткаченко (виховання молодших школярів засобами слова), В. Кіндрат (патріотичне виховання підлітків), І. Таран (виховання патріотизму молодших школярів), Л. Мамчур (система навчання рідній мові), Н.Базилевич (проблеми патріотичного виховання молодших школярів).

Нажаль, у зазначених дослідженнях, загальнопедагогічні та методичні проблеми використання мови, як засобу патріотичного виховання молодших школярів, вивчено недостатньо, що і зумовило вибір теми статті.

Мета статті – на основі аналізу творчої спадщини В. О. Сухомлинського розкрити значення рідної мови у формуванні патріотизму молодших школярів; визначити особливості усвідомлення національної приналежності, як носія культури і традицій українського народу, через оволодіння рідною мовою; охарактеризувати систему використання рідної мови як засобу патріотичного виховання учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. У педагогічній системі, серед різноманітних засобів формування

особистості, рідна мова посідає першочергове місце, оскільки виступає одночасно засобом спілкування, засобом пізнання світу та засобом мислення. За допомогою мови дитина отримує знання про навколишній світ, свою країну, її історію і сьогодення.

Незаперечно є зв'язок мови і народу, адже без мови неможливе його існування. У мові відбиваються національні ознаки народу, його духовні й матеріальні цінності, світогляд та культура. Рідна мова є найкращим виявом психологічних особливостей кожного народу. Завдяки мові можна визначити і зрозуміти етнічний характер народу, його суть.

Саме мова допомагає ідентифікувати особу за національною приналежністю. Вона дозволяє відчутти зв'язок між сучасними і минулими поколіннями, поєднує людей однієї національності, які проживають у різних країнах. Лише для носіїв рідної мови вона виступає засобом спілкування та ототожнення з представниками своєї національності. За ставленням громадян країни до рідної мови визначається їх громадянська позиція, патріотизм. Тож народ, який ігнорує рідну мову, не може бути патріотом своєї країни. Рідна мова виступає своєрідним маркером, лакмусовим папером патріотизму людини. Для українського народу такою мовою є українська, тож без української мови не може існувати український народ, а любов до Батьківщини не може бути без любові до рідної мови. Підтвердження цієї думки ми знаходимо у педагогічній творчості В. О. Сухомлинського: «Любов до Батьківщини неможлива без любові до рідного слова. Тільки той може осягати своїм розумом і серцем красу, велич і могутність Батьківщини, хто збагнув відтінки й пахощі рідного слова, хто дорожить ним...» [5].

Патріотизм є однією з найважливіших якостей особистості, яка характеризується виявом любові та гордості до свого народу, своєї Батьківщини, шанування її історичних та культурних надбань, усвідомлення себе українцем як представником населення України. Тільки свідомі громадяни, зорієнтовані у своїх діях патріотичними почуттями, здатні присвятити власне життя задля примноження її матеріального та духовного багатства, покращення добробуту співвітчизників, захисту Вітчизни.

Саме про важливість формування патріотичних почуттів ще у молодшому шкільному віці наголошував у своїх працях В. О. Сухомлинський, оскільки якраз у цей період розвитку дитини відбувається становлення характеру, мислення та мовлення. Саме в дитячі роки починається процес формування «безмежної любові до

Батьківщини, готовності віддати життя за її щастя, велич, могутність, непримиримість до ворогів Вітчизни» [3, с. 15–16].

Засвоєння рідної мови з раннього віку сприяє формуванню у дитини усвідомленню себе представником народу країни у якій вона живе, її частиною. Разом з рідною мовою дитина приєднується до народного джерела, яке у майбутньому надихає і збуджує її душевні сили, сприяє формуванню гордості за свою країну та свій народ. Тому, щоб майбутнє покоління шанувало і любило рідну мову, щоб росло патріотами своєї Батьківщини, виховання і навчання у школі повинно проводитись лише рідною мовою, мовою яку вони чують з дитинства, яку добре розуміють, якою спілкуються і яку повинні добре засвоїти. В. О. Сухомлинський підкреслював: «Щоб збагатити культуру педагогічного процесу, щоб навести лад у тій майстерні, яка зветься навчально-виховним процесом, треба насамперед виховати любов до рідної мови» [6].

Важливим аспектом формування патріотичних уявлень і переконань учнів В. Сухомлинський вважав вплив сімейних, родинних стосунків на дитину, значення культури та традицій, в яких вона виховується. Він підкреслював: «Людина, яка не любить мови рідної матері...це людина без роду й племені» [5]. Тому у формуванні усвідомлення себе українцем важливо, щоб дитина знаходилась постійно у мовленнєвому середовищі, чула рідну мову від батьків та інших членів родини. Тільки тоді українська мова може стати для особистості рідною, мовою, яка засвоїлась з молоком матері, її колісковими піснями й сприймається нерозривно з відчуттям себе.

У процесі постійного спілкування рідною мовою, під час слухання і говоріння, в дітей формується чуття мови, яке забезпечує можливість на підсвідомому рівні відчувати всі тонкощі й закономірності рідної мови та практично користуватись нею.

В. О. Сухомлинський зазначає, що сенситивним періодом для формування мовного чуття вважається саме старший дошкільний та молодший шкільний вік. У цей період дитина не тільки починає правильно говорити, а й помічає помилки та виправляє недоліки у власному мовленні та мовленні інших. Свідоме ставлення до свого мовлення, уміння аналізувати його та вдосколювати, має важливе значення для подальшого становлення суб'єкта як носія мовної культури та формування мовної особистості школяра. Якщо цей час буде упущений, то сформувати чуття рідної мови та досконале володіння нею у подальшому буде неможливо.

Одним із засобів виховання чуття слова й формування любові до нього В. О. Сухомлинський вважав ведення художньо-оформленого альбому «Скарбниця рідної мови» в якому, до відібраних слів, наповнених поетичним, емоційним забарвленням, діти виконували малюнки. Цей посібник був покликаний полегшити вчителю та учням «копітку проникнення в рідну мову», а, щоб слово назавжди ввійшло в духовне життя людини у початковій школі це треба робити щодня [6].

Найповніше та найточніше мовне багатство українського народу відображається у фольклорі, адже разом з його опануванням і використанням засвоюється культура українського народу, національні особливості світосприйняття та мислення, розвивається вміння розуміти і відчувати мелодіку рідної мови. Національні особливості сприйняття картини світу, що відображаються у мовній народній творчості, зумовлюють менталітет та національну ідентичність, які фіксуються у рідній мові і з мовою засвоюються особистістю. Саме у фольклорі українців відбивається пам'ять про найдавніші уявлення предків, що відображається у багатьох звичаях і обрядах українського народу і є основою його своєрідного світогляду.

Усна народна творчість має провідне значення у формуванні світогляду дитини, збагачення емоційної сфери та сприйняття зразків рідної мови. Вона стимулює мовленнєву активність дітей, збагачує їхнє мовлення виражальними засобами. Усна народна творчість сприяє розвитку різних аспектів мовлення: вдосконалення звуковимови учнів, збагачення їхнього словника аутентичною власноукраїнською лексикою, засвоєння традиційних граматичних форм, формування вербальних комунікативних навичок школярів. Широко використовуючи у навчанні дітей рідної мови малі жанри фольклору, педагоги сприяють формуванню у вихованців почуття національної приналежності, патріотичності, засвоєнню народних традиційних форм світогляду, формуванню мовної картини світу майбутнього українця.

У системі засвоєння рідної народної мови майбутніми поколіннями вихованню школярів на національних традиціях та народній творчості, засвоєнню ними українського фольклору В. О. Сухомлинський надавав великого значення.

Особливості українського фольклору виявляються у малих формах – колісанках, забавлянках, потішках, закличках, примовках та ін. Вони прості, зрозумілі й невеличкі за обсягом, характеризуються специфічною

будовою та використанням народних образних виразів. Це перші поетичні твори, які діти чують, запам'ятовують і повторюють. Вони збагачують словник учнів, сприяють розвитку чуття рідної мови, відчуття її мелодики.

Серед малих жанрів усної народної творчості окреме місце належить прислів'ям, приказкам, скоромовкам, загадкам. Саме прислів'я і приказки ознайомлюють із життям народу, у них сконцентрувалась народна мудрість, погляди на життєві ситуації, вони носять виховний характер. Засвоєння їх учнями сприяє збагаченню словникового запасу, формуванню уміння розуміти переносне значення слів та фраз, розуміти їх образну мову.

Народні загадки містять художній, часто алегоричний, опис якогось предмета чи явища. Їх використовують з метою розвитку логічного мислення, формування умінь порівнювати, міркувати, робити висновки, що також нерозривно пов'язано з мовленнєвим розвитком учнів. Скоромовки пропонуються учням як засіб розвитку мовленнєвого дихання, формування орфоепічних норм, як вправлення у правильності та виразності мовлення.

У методичній системі засвоєння рідної мови окрему роль В. О. Сухомлинський відводив казці. Саме через образну мову народної казки молодший школяр засвоює красу національної мови, філософію та мудрість свого народу. Тому народна казка, як форма усної народної творчості, одночасно виступає й одним із найкращих засобів патріотичного виховання учнів. «Казка – благодатне джерело виховання любові до Батьківщини, яке нічим не можна замінити. Патріотична ідея казки – в глибині її змісту... Казка виховує любов до рідної землі вже тому, що вона – творіння народу» [3, с. 177].

На думку В. О. Сухомлинського, розкрити красу та сформуванню любові до рідного слова допомагає народна пісня, яка «...доносить до дитячої душі тонкощі відтінків і пахощів рідного слова, всю глибину почуттів і переживань, вкладених народом у своє духовне багатство... Мелодія пісні розкриває перед дітьми красу природи і музику рідного слова. Рідне слово стає дорогим...» [5].

Отже, використання усної народної творчості сприяє збагаченню українського мовлення дітей зразками народної мудрості, образними висловлюваннями, формує інтерес і любов до рідної народної мови, до рідної Батьківщини. «Краса, багатство, найтонші відтінки й пахощі слова відкриваються в поетичній мові. У ній... візьмемо казку, народну пісню, співомовку чи вірш – немовби шліфуються грані слова, у найбільшій повноті

виявляючи його внутрішню красу. Зокрема в народних казках протягом століть відкладалися найкоштовніші перлини мовного багатства» [6].

З метою формування любові до рідного слова, В. О. Сухомлинський зі своїми учнями, вивчали і твори письменників-класиків української художньої літератури, перечитували поезію Тараса Шевченка, вірші Лесі Українки, оповідання й поезії Івана Франка, Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, Максима Рильського, Павла Тичини та ін. Спостереження та розкриття краси поетичного та емоційного смислу слова сприяло розвитку в дітей не лише уміння розуміти художнє слово, а й початку їх самостійної поетичної творчості [6].

Рідна українська мова характеризується співучістю та мелодійністю. У звукосполученнях українських слів відбиваються звуки рідної природи, її запахи, смаки, доторкання, дихання. Кожне слово, яке засвоюється у дитинстві, потім асоціюється у свідомості зі співом пташок, шелестом лісу, шурхотінням хвиль, дзюрчанням струмка, красою краєвидів рідної землі, відчуттям її розмаїтості, захопленістю її красою та естетичного задоволення, що у майбутньому переростає у любов до рідної мови та почуття гордості й шани до рідної землі. Саме під час проведення екскурсій та прогулянок – «подорожей до джерел рідного слова», В. О. Сухомлинський вчив своїх учнів бачити красу рідної землі та передавати все, що вони сприймають і відчують за допомогою рідного слова, підкреслюючи: «Якщо ви хочете, щоб ваші діти полюбили рідне слово, йдіть з ними до його живих джерел... і душі ваших дітей ніколи не вгамують спраги бажання збагнути чарівну красу рідної природи і рідної мови» [5].

В. О. Сухомлинський підкреслював, що одним із джерел формування патріотичних почуттів є виховання у школярів не лише любові до рідної природи, уміння бачити і відчувати її красу, а й, насамперед, уміння виражати ці почуття за допомогою рідної мови, добирати влучні, емоційно забарвлені слова. «А коли дитина відчуває найтонші відтінки слова, мислить яскравими образами, перед нею відкривається музичне звучання кожного слова, на її устах народжується поетичне слово – вірш» [5].

У молодшому шкільному віці В. О. Сухомлинський формувал у своїх вихованців володіння словесною творчістю – умінням самостійно складати художні твори: казки, описи природи, вірші, загадки, скоромовки. «Без такої поетичної творчості в роки дитинства немислиме виховання любові

до рідної мови» – зазначав видатний педагог [6]. Словесну творчість він вважав важливим засобом і у формуванні переконань, світогляду та любові до Батьківщини [6].

Ефективним напрямом роботи, у системі виховання любові до слова, була організація і ведення гуртка шанувальників рідного слова, який згодом переріс у товариство. Учні збирались вечорами й читали художні твори класичної і сучасної літератури, раз на рік проводились змагання юних читців, на яких учні читали і власні твори-мініатюри, кращі з них вміщували у щорічному літературно-творчому альманасі [5].

Особливої уваги в системі оволодіння учнем рідною мовою В. О. Сухомлинський надавав і мовленнєвій майстерності вчителя. Саме його зразкове мовлення, що відповідає літературним нормам й досконале володіння ним, дає можливість прищепити культуру української мови у своїх вихованців та здійснювати ефективний педагогічний вплив: «...в руках педагога слово є могутнім засобом, здатним піднести, звеличити людину в її власних очах, утвердити її патріотичну свідомість і громадянську гідність, на все життя відкрити в її серці невичерпні й вічні джерела любові до землі своїх предків...» [6]. Він закликав вчителів-мовників «Відкривайте перед дитячими очима найтонші відтінки рідного слова...» і тоді «Полюбить дитина рідну мову – безцінне духовне багатство свого народу – і знатиме її» [5].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського можна чітко простежити системне використання рідної мови у формуванні патріотичних почуттів учнів початкової школи.

Славний педагог підкреслював важливість формування патріотизму саме у молодшому шкільному віці й наголошував, що патріотизм формується тільки при умові виховання любові до рідної мови, що передбачає вивчення та продовження традицій і звичаїв українського народу, знання усної народної творчості, читання творів художньої літератури. Започаткована ним методична система формування любові до слова сприяє одночасному розвитку словесної творчості молодших школярів – складанню казок, творів, віршів. Провідну роль у формуванні любові до слова В. О. Сухомлинський надавав вчителю, оскільки педагог, як носій мови, повинен бути прикладом для наслідування учнів та вміти володіти словом як засобом виховного впливу.

Подальшого ґрунтовного дослідження у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського заслуговує, на нашу думку, актуальна для сьогодення, проблема виховання у молодших

школярів любові до книги, до читання художньої літератури, особливостям розвитку літературної творчості дітей. Саме інтерес до художнього слова сприяє формуванню в учнів художнього смаку, відчуття краси, поваги та любові до українського слова.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. Освітня галузь «Мови і літератури» // Початкова освіта. – 2011. – № 18 (594). – С. 8–11.
2. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 1–4 класи. Українська мова // На допомогу вчителю початкових класів. 2 клас: для загальноосвіт. навч. закл. України. – К.: ВД «Освіта», 2016. – С. 3–11.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. : Вибр. тв.: у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад.шк., 1977. – Т. 3. – 1977. – С. 7–279.
4. Сухомлинський В. О. Слово про слово. : Вибр. тв.: у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад.шк., 1977. – Т. 5. – 1977. – С. 160–167.
5. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови / В. О. Сухомлинський // Українська мова і література у школі. – 1965. – № 5. – С. 47–54.
6. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови / В. О. Сухомлинський // Українська мова і література у школі. – 1968. – № 12. – С. 1–10.

REFERENCES

1. *Derzhavnyi standart pochatkovoї zahalnoi osvity. Osvitnia haluz «Movy i literatury»*. [State standard of elementary general education. Educational branch «Languages and Literature»]. Kyiv. Pochatkova osvita.
2. *Navchalni prohramy dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. 1-4 klasy. Ukrainka mova* (2016). [Educational programs for general educational institutions. 1-4 classes. Ukrainian language]. Kyiv. VD «Osvita».
3. Sukhomlynskyi, V. O. (1977). *Sertse viddaiu ditiam*. [I give my heart to the children]. Kyiv. Rad. shk.
4. Sukhomlynskyi, V. O. (1977). *Slovo pro slovo*. [Word about word]. Kyiv. Rad.shk.
5. Sukhomlynskyi, V. O. (1965). *Slovo ridnoi movy*. [The word of native language]. Kyiv. Ukrainka mova i literatura u shkoli.
6. Sukhomlynskyi, V. O. (1968). *Slovo ridnoi movy*. [The word of native language]. Kyiv. Ukrainka mova i literatura u shkoli.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГОРСЬКА Олена Олександрівна – доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти, кандидат педагогічних наук, доцент, Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми методики навчання рідної мови дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

HORSKA Olena Olexandrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Docent, Docent of the Department of Methods of Preschool and Elementary

Education of the Centralukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.

Circle of scientific interests: Problems of methodology of teaching the native language of

children of preschool and junior school age.

Дата надходження рукопису 17. 08. 2018 р.
Рецензент – д.п.н., професор О. С. Радул

УДК: 378.8

КОРНІЄНКО Світлана Іванівна –
кандидат філологічних наук, доцент, доцент
кафедри української мови та славістики
Бердянського державного педагогічного університету
e-mail: margo_68kazak@mail.ru

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЛЮДИНИ НОВОГО ТИПУ З ПОЧУТТЯМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГІДНОСТІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Третє тисячоліття зустріло нас прискореним темпом глобалізації і оптимізації суспільства в усіх сферах його життя та діяльності. Перед вищими і загальноосвітніми закладами стоїть непросте завдання: сформувати людини нового типу – інтелектуальну, творчу, з почуттям національної гідності. Система виховання і навчання підлягає вдосконаленню: необхідно поєднувати зміст, форми і методи впливу на молоде покоління, про що наголошується в провідних документах нашої держави.

Громадсько-патріотичне виховання є сукупністю ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної поведінки, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь. Під час вивчення мови, реалізації стилістичних засобів для показу багатства і краси слова важливою є роль саме громадсько-патріотичного виховання, що передбачає сформованість патріотичних думок та дієвих заходів з відстоювання національних форм життєдіяльності та поведінки в усіх сферах суспільного життя. Знання рідної мови, уміння володіти її комунікаційними можливостями служать меті патріотичного виховання – формуванню національної свідомості, самосвідомості та патріотизму в учнів різного віку.

Незалежно від відмінностей історії, культури і ресурсів окремих країн основні категорії громадського виховання є міжнародними, вони є також критеріями оцінювання громадської освіти. Багато установ пов'язані з громадсько-патріотичним вихованням – родина, релігійні заклади, медіа, соціальні групи тощо. Але історичну відповідальність за формування громадянської компетентності несе школа. І саме на уроках

болгарської мови ця мета може бути досягнута повноцінно й у найбільшій мірі.

Тема національного і громадського виховання молоді є актуальною в наш час, оскільки низький рівень життя підштовхує молодь за кордон на заробіток. Держава залишається без кваліфікованих кадрів, молоді, перспектив подальшого розвитку. Необхідно зорієнтувати молоде покоління на народних національних українських героїв. Саме про це писав В. Сухомлинський: «трудність виховання в підлітковому віці полягає якраз у тому, що дитину мало вчать бачити, розуміти, відчувати себе як часточку колективу, суспільства народу» [5, с. 287], бо «у дитинстві закладається людський корінь, жодної людської рисочки природа не відшліфує – вона тільки закладає, а відшліфувати нам – батькам, педагогам, суспільству» [6, с. 291].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми громадського і національного виховання розглядали М. Я. Антоненко, Л. С. Бондар, І. А. Зязюн, Л. В. Повалий, В. І. Постовий, В. Л. Омеляненко, С. М. Тарасова та ін., у їхніх працях основний постулат підпорядкований науково обґрунтованій меті виховання національно свідомого громадянина України.

Мета статті – процес громадського, національного виховання зі створення відповідних педагогічних умов, застосуванням ефективних форм та методів, які б сприяли підвищенню рівня сформованості національного патріотизму та громадської вихованості студентської і учнівської молоді підлітків – одне з основних завдань педагогів вищих і загальноосвітніх навчальних закладів. Цю проблему досить докладно розкрито в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського, бо його творчість часто співзвучна із сучасними тенденціями у вихованні молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виховати людину з високою